

PAŃSTWA UNII EUROPEJSKIEJ WOBEC KRYZYSU IMIGRACYJNEGO Z 2015 ROKU

Martin Dahl
Uczelnia Łazarskiego
Anna Dziudzik

Streszczenie. Celem niniejszej pracy jest pokazanie istniejących różnic i podobieństw w podejściu do kryzysu imigracyjnego występujących w poszczególnych państwach europejskich oraz pokazanie dynamiki kryzysu imigracyjnego po 2015 roku. W artykule wykorzystano następujące metody badawcze: deskryptywną, komparatystyczną oraz analizę dostępnych dokumentów i materiałów źródłowych. Składa się on z 6 części – wprowadzenia do problematyki, analizy źródeł i przyczyn europejskiego kryzysu imigracyjnego w XXI wieku, jego przebiegu po 2015 roku i stanowiska tzw. starych i nowych państw członkowskich wobec niego po 2015 roku oraz konkluzji. Wynika z nich, po pierwsze, że państwa UE przedkładają interes narodowy nad unijny – zwłaszcza w sytuacjach kryzysowych, po drugie, że kryzys imigracyjny przyczynił się do nasilenia zarówno procesów dezintegracyjnych, jak i integracyjnych w Unii i po trzecie, że kryzys obnażył brak wspólnej polityki zagranicznej i migracyjnej Unii Europejskiej jako całości.

Słowa kluczowe: europejski kryzys imigracyjny, polityka zagraniczna, procesy integracyjne i dezintegracyjne w Unii Europejskiej.

Kody JEL: F22, J10, J15

EU MEMBER STATES AGAINST THE IMMIGRATION CRISIS OF 2015

Summary. The aim of this article is to present the existing differences and similarities in the approaches to the migrant crisis in several European countries and to show the dynamics of the migrant crisis after 2015. The article uses the following research methods: descriptive, comparative and analysis of available documents and source materials. It consists of 6 parts – introduction to the problem, analysis of the sources and causes of the European migrant crisis in the 21st century, its course after 2015 and the position of the so-called old and new Member States after 2015 and conclusions. These conclusions firstly show that EU countries prioritise national interest over the EU one – especially in crisis situations, secondly, that the migrant crisis has contributed to the intensification of both disintegration and integration processes in the European Union and, thirdly, that the crisis has exposed a lack of common foreign and immigration policy of the European Union as a whole.

Keywords: European immigration crisis, foreign policy, integration and disintegration processes in the European Union.

JEL classification codes: F22, J10, J15

Wprowadzenie

W 2015 roku państwa europejskie stanęły w obliczu jednego z największych wyzwań od zakończenia zimnej wojny. Był nim kryzys imigracyjny, związany z masowym i rosnącym napływem ludności z państw położonych w najbliższym otoczeniu Unii Europejskiej. Arabska Wiosna Ludów, z którą wiązano liczne nadzieje na demokratyczne przemiany polityczne i społeczne w państwach Afryki Północnej oraz Bliskiego Wschodu, w rzeczywistości przyczyniła się do destabilizacji regionu i uruchomiła potężne ruchy migracyjne.

Kryzys imigracyjny obnażył także skalę problemów międzynarodowych, ludzkich dramatów i cierpienia oraz nietolerancji wobec jednostek potrzebujących pomocy. W dużym

stopniu podzielił społeczeństwa i państwa europejskie oraz pokazał brak jedności i jednomyślności Unii Europejskiej. Podczas, gdy państwa Europy Zachodniej skonfrontowane zostały z nową sytuacją, to kraje Europy Środkowo-Wschodniej (EŚW) opowiedziały się w tym czasie za daleko idącą izolacją wobec problemów związanych z masową imigracją ludności. Narastające różnice między Europą Zachodnią a Środkowo-Wschodnią, doprowadziły z jednej strony do pochopnych i nieprzemyślanych decyzji nakazujących wszystkim państwom członkowskim przyjęcie określonych kwot imigrantów, z drugiej zaś, nasiliły tendencje izolacjonistyczne, prowokując tym samym zarzuty braku europejskiej solidarności w obliczu kryzysu imigracyjnego. Różnice w podejściu do kryzysu imigracyjnego stanowią kolejne wyzwanie, z którym muszą się zmierzyć państwa Unii Europejskiej. Kryzys ekonomiczny zarysował podział kontynen-

tu europejskiego na lepiej prosperujące państwa Europy Północnej i borykające się z nim państwa Europy Południowej. Kryzys imigracyjny natomiast, uwidoczniał kolejną linię podziału – między tzw. starymi państwami członkowskimi UE (UE-15), a nowymi, które przystąpiły do Wspólnoty w 2004 roku. Z jednej strony, trapiące Unię Europejską kryzysy uwidaczniają, jak głębokie różnice dzielą państwa członkowskie, z drugiej zaś ukazują, że skuteczne rozwiązania możliwe są jedynie w wyniku daleko idącego kompromisu i szerokiej współpracy między państwami europejskimi.

Z dużym prawdopodobieństwem można stwierdzić, że kryzys imigracyjny będzie miał duży wpływ na społeczeństwa i państwa UE. Z jego konsekwencjami przywódcy państw, ale także i społeczeństwa europejskie, będą zmuszone mierzyć się przez następne lata, a być może nawet i dekady. W niniejszym artykule podjęto próbę przeanalizowania różnic i podobieństw między państwami UE w podejściu do europejskiego kryzysu imigracyjnego oraz ich wpływu na wzajemne relacje.

Źródła i przyczyny europejskiego kryzysu imigracyjnego w XXI wieku

Zjawiska masowych migracji ludności występują od zarania dziejów¹. Ich katalizatorem są po pierwsze konflikty pomiędzy państwami czy grupami etnicznymi, których eskalacja na ogół przekłada się na *exodus* ludności z zagrożonych terenów, a po drugie – zmiany klimatyczne. W chwili obecnej ogólna liczba osób przymusowo wysiedlonych wynosi ponad 60 milionów, co jest najwyższym wynikiem w historii. Połowę tej kwoty stanowią dzieci². Wbrew potocznym opiniom większość uchodźców nie została przyjęta przez kraje wysoko rozwinięte, lecz przez inne państwa rozwijające się, często borykające się z licznymi problemami ekonomicznymi czy społecznymi. Zanim fala migracji dotarła do Europy, przez lata miliony migrantów przebywało w obozach dla uchodźców zlokalizowanych na terenie Turcji, Libanu czy innych państw położonych niedaleko miejsc toczących się konfliktów zbrojnych. Zjawisko to w sposób szczególny uwidocznia trwająca od kilku lat wojna domowa w Syrii.

Nierozwiązany konflikt syryjski i związany z nim kryzys migracyjny, stanowią poważne wyzwanie dla licznych państw. Jego konsekwencji nie można analizować jedynie w perspektywie krótkoterminowej. Szczególną uwagę należy poświęcić skutkom długookresowym, zwłaszcza dla państw europejskich, zaś próbę oceny potencjalnych konsekwencji kryzysu imigracyjnego należy podjąć na trzech płaszczyznach – politycznej, ekonomicznej i społecznej. Ze szczególną starannością należy odróżnić obiektywne i rzetelne analizy oraz badania naukowe od często pojawiających się emocjonalnych i propagandowych przekazów medialnych, mających na celu zdezorientowanie niepewnej opinii publicznej. Rosnącą dezorientację można zauważyć zwłaszcza wśród obywateli państw europejskich, obawiających się po pierwsze, niemożności

integracji imigrantów pochodzących z odmiennego kręgu kulturowego niż europejski, a po drugie, obniżenia standardu życia związanego z przekierowaniem znaczących środków z budżetów państwowych na pomoc dla migrantów³. Faktem jest, że coraz więcej Europejczyków z obawą patrzy na sytuację społeczną w ich krajach oraz w dużym stopniu negatywnie ocenia szansę na szybką integrację nowoprzybyłych imigrantów z Afryki i Bliskiego Wschodu. Przez wielu obywateli Europy imigranci postrzegani są jako źródło zagrożenia dla tożsamości kulturowej, systemów zabezpieczenia socjalnego, a przede wszystkim bezpieczeństwa w Europie.

Analizując źródła europejskiego kryzysu imigracyjnego z 2015 roku, należy zwrócić uwagę, że liczne państwa położone w Afryce Północnej od lat nie rozwiązują problemów społeczno-gospodarczych i politycznych. Czynniki te doprowadziły do kumulacji niezadowolenia społecznego, które przełożyło się na masowe protesty, jakie miały swój początek w Tunezji w grudniu 2010 roku. Następnie fala niezadowolenia, połączona z nadzieją na zmiany polityczne w regionie, przeniosła się na inne kraje, takie jak: Egipt, Algieria, Libia, Jordania czy Syria⁴. W większości tych państw udało się załagodzić napiętą sytuację społeczną i polityczną, jednak w przypadku Libii oraz Syrii doszło do sytuacji trwałych i przedłużających się konfliktów wewnętrznych. Analizując bieżącą sytuację polityczną i społeczną w Libii, możemy powiedzieć, że mamy do czynienia z państwem upadłym, w którym toczy się nieustanna rywalizacja o władzę – głównie między uznaną przez społeczność międzynarodową Izbą Reprezentantów z rządem w Tobruku, a nieznanym na arenie międzynarodowej Powszechnym Kongresem Narodowym z rządem w Trypolisie⁵. Obalenie Kadafiego w 2011 roku doprowadziło do powstania próżni w sprawowaniu władzy, tym samym otwierając międzynarodowym migracjom ludności nową drogę do Europy. Panujące w Libii bezprawie umożliwiło powstanie sieci przemytników, trudniących się przerzutem imigrantów z terytorium Libii do Europy. W ten sposób państwo będące buforem między imigrantami, a Europą stało się jednym z głównych szlaków przerzutowych ludności zamierzającej przedostać się do Europy. Obalenie reżimu Mu'ammara al-Kadafiego w Libii, miało istotny wpływ na wzrost liczby uchodźców, zmierzających w kierunku Europy. Reżim M. Kadafiego w Libii był gwarantem powstrzymania fali migracji z kontynentu afrykańskiego do Europy.

Nieco odmiennie przedstawia się sytuacja w Syrii. W wojnę domową w tym państwie, oprócz licznych mniejszości etnicznych i narodowych, zaangażowane są regionalne i światowe mocarstwa, mające różne interesy⁶. Syria stała się miejscem wojny zastępczej, w której sunnickie grupy ekstremistów walczą po stronie tzw. Państwa Islamskiego z reżimem prezydenta Syrii Baszara el-Asada. Dodatkowo władze syryjskie – wspierane przez Rosję – toczą walki z licznymi grupami rebeliantów, wspieranych przez Stany Zjednoczone i państwa Zachodu. W walkę z „Państwem Islamskim” zaangażowane są również bojówki kurdyjskie, co z kolei jest krytycznie postrzegane przez Turcję⁷. Dodatkowo należy podkreślić, że nieustannej rekon-

figuracji ulegają zawierane na terytorium Syrii koalicje, co czyni konflikt syryjski w zasadzie niemożliwy do rozwiązania w perspektywie krótkookresowej. Czynniki te powodują, że skutki wojny w Syrii są coraz bardziej dramatyczne. Według Syryjskiego Obserwatorium Praw Człowieka w wyniku toczącego się od 2011 roku konfliktu śmierć poniosło ponad 300 tys. osób (stan na wrzesień 2016 r.)⁸, zaś prawie 5 mln Syryjczyków zostało przymusowo przesiedlonych czy wymigrowało, by uniknąć prześladowań lub śmierci⁹.

Kolejną kwestią mającą wpływ na obecny kryzys migracyjny jest problem z rozróżnieniem migrantów politycznych (tych, którzy próbują uniknąć prześladowań) od zarobkowych. Prawo międzynarodowe traktuje te dwie kategorie osób w odmienny sposób. Konwencja Narodów Zjednoczonych, dotycząca statusu uchodźców, ratyfikowana przez wszystkie kraje europejskie w 1951 roku, definiuje uchodźcę jako osobę, która „z powodu uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub przekonań politycznych przebywa poza granicami państwa, którego jest obywatelem, i nie może lub posiadając taką obawę, nie chce korzystać z ochrony tego kraju”¹⁰.

Przepisy prawa międzynarodowego mają szczególne znaczenie w kontekście narastania kryzysu migracyjnego, gdyż międzynarodowe porozumienia gwarantują każdej osobie uciekającej przed prześladowaniami prawo do azylu w bezpiecznym kraju. Władze, rozpatrując wnioski o azyl, muszą ustalić – w każdym przypadku z osobna – czy dana osoba jest faktycznym uchodźcą czy też imigrantem, do których stosowane są inne przepisy. Na ogół ci, którzy nie kwalifikują się do przyznania im azylu oraz statusu uchodźcy zostają deportowani do kraju pochodzenia¹¹. Fakt ten przyczynia się do wzrostu niepewności u wielu migrantów, co z kolei przekłada się na brak podjęcia próby legalizacji pobytu przez wiele osób, które przedostały się na terytorium Unii Europejskiej w sposób nielegalny. To

z kolei utrudnia prowadzenie skutecznej polityki względem uchodźców i migrantów.

Europejski kryzys imigracyjny po 2015 roku

Migracje ludności do Europy są obecnie jednym z kluczowych zagadnień w unijnej agendzie. Liczba imigrantów zarejestrowanych na granicach UE nigdy nie była wyższa, a państwa członkowskie w dalszym ciągu nie są w stanie wypracować wspólnego stanowiska w kontekście kryzysu imigracyjnego¹². Działania Unii Europejskiej, jak i poszczególnych państw w tym zakresie, są na ogół doraźne. W dniu 20 lipca 2015 roku na szczycie Rady UE podjęto decyzję o relokacji 40 tys. uchodźców przebywających na terenie Włoch oraz Grecji. Limit ten został zwiększony do 120 tys. decyzją Rady UE z 22 września 2015 roku¹³. Pojawiła się również propozycja utworzenia Europejskiej Agencji ds. Kontroli Granic Zewnętrznych. Brakuje natomiast długotrwałej i jednolitej polityki migracyjnej, która byłaby realizowana przez wszystkie państwa Unii. Komisja Europejska zaś stwierdza jedynie, że „europejska agenda dotycząca migracji opiera się na prostej zasadzie: pomocy imigrantom potrzebującym międzynarodowej ochrony oraz odsłania imigrantów, którzy nie mają prawa pobytu na terytorium UE”¹⁴.

W 2015 roku po raz pierwszy zaobserwowano wysoką liczbę imigrantów przybywających do Europy, przede wszystkim z terytorium Syrii. Rok 2015 był także rekordowy w zakresie liczby złożonych na terenie Unii Europejskiej wniosków o azyl, co obrazuje tabela 1.

Niektóre z państw europejskich, za namową Niemiec, uznały, iż polityka migracyjna Europy powinna umożliwić imigrantom wybór państwa, w którym chcieliby uzyskać azyl, zaś podejście, mające na celu zatrzymywanie uchodźców próbujących przekraczać europejskie granice uznano za mało realistyczne, a nawet szkodliwe.

Tabela 1

Liczba złożonych wniosków o azyl w wybranych krajach Unii Europejskiej w latach 2010-2016 (w tys.)

ROK	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
UE-28	259	309	335	431	626	1.322	1.259
Niemcy	48	53	77	126	202	476	745
Francja	52	57	61	66	64	76	84
Wielka Brytania	24	26	28	30	32	40	38
Włochy	10	40	17	26	64	83	122
Grecja	10	9	9	8	9	13	51
Hiszpania	2	3	2	4	5	14	15
Szwecja	31	29	43	54	81	162	28
Austria	11	14	17	17	28	88	42

Źródło: *Asylum and first time asylum applicants by citizenship, age and sex Annual aggregated data (rounded)*, Eurostat, http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-datasets/-/MIGR_ASYAPPCTZA, [dostęp: 17.10.2017].

Z początkiem 2016 roku poparcie dla takiej polityki migracyjnej zaczęło słabnąć. Jednym ze skutków pochopnej i nieprzemyślanej polityki migracyjnej była rosnąca wrogość społeczeństw europejskich wobec imigrantów, a problem ten przybrał na tyle duży rozmiar, iż stał się tematem ważnych dyskusji politycznych. Niektóre z państw, położone wzdłuż szlaku migracyjnego, zaczęły zamykać swoje granice. Sytuacja pogorszyła się wraz z unijną decyzją, dotyczącą przesiedlenia do innych państw UE 160 tys. osób, które ubiegały się o azyl w Grecji i we Włoszech. Decyzja ta spotkała się z dużym oporem i sprzeciwem niektórych państw europejskich. Odmówiły one realizacji podjętych zobowiązań. W praktyce przełożyło się to na mocno ograniczoną liczbę zaplanowanych wcześniej przesiedleń. Na koniec września 2017 roku państwa Unii Europejskiej wypełniły plan dotyczący relokacji uchodźców jedynie w 28,7%. Decyzja o relokacji uchodźców wygasła z dniem 26 września 2017 roku, zaś Komisja Europejska ogłosiła, że nowego planu nie będzie¹⁵.

W wyniku narastania trudności w rozpatrywaniu wniosków azylowych, UE postanowiła utworzyć na terenie Grecji i Włoch specjalne punkty rejestracji uchodźców. Celem ich działalności miała być identyfikacja oraz rejestracja przybyłych do Europy imigrantów i w konsekwencji szybkie ich zakwalifikowanie do procedur azylowych lub ewentualnego odesłania do kraju pochodzenia. W praktyce wiele punktów kontrolnych jest jednak mocno przepełnionych, brakuje pracowników w ośrodkach przetwarzania danych oraz jasnych procedur wydalania imigrantów. Ponadto placówki te mają jedynie niewielki nadzór zewnętrzny, co w wielu momentach czyni ich działalność arbitralną, a tym samym kontrowersyjną i dyskusyjną¹⁶.

Kolejnym krokiem mającym na celu ograniczenie masowych migracji ludności do Unii Europejskiej była podpisana w marcu 2016 roku umowa między UE a Turcją, w której Turcja zobowiązała się do powstrzymania imigrantów przebywających na jej terytorium przed wyjazdem do Europy¹⁷. W ramach rekompensaty UE zadeklarowała Turcji pomoc finansową, zniesienie obowiązku wizowego dla obywateli tureckich przy wjeździe do państw UE oraz szybsze negocjacje w sprawie członkostwa tego państwa w Unii Europejskiej. Początkowo wszystko wskazywało na to, że podpisane między UE a Turcją porozumienie zakończy się niepowodzeniem. Unia Europejska zarzucała Turcji łamanie praw demokracji i praw człowieka, zaś Turcja krytkowała UE za opieszałość w realizacji porozumień – zwłaszcza dotyczących zniesienia obowiązku wizowego oraz negocjacji członkowskich. Ostatecznie, dzięki zawarciu wspomnianej umowy, udało się praktycznie wyeliminować napływ uchodźców z terytorium Turcji. Nie zmienia to jednak faktu, że w obliczu zmian, jakie zachodzą w relacjach dwustronnych, utrzymanie porozumienia wydaje się w wysokim stopniu niepewne. W obliczu prowadzonej przez prezydenta Turcji – Recepta Tayyipa Erdogana polityki, polegającej na ograniczaniu wolności słowa, represji opozycji i zakwestionowaniu przez OBWE wyniku referendum, zmieniającym turecki system polityczny, w Europie coraz powszechniej staje się stanowisko opowiadające się za zaostreniem

prowadzonej polityki względem Turcji. Należy także zauważyć, że zawarte porozumienie jest przykładem co najmniej dyskusyjnej praktyki Unii Europejskiej, gdzie łączy ona pomoc rozwojową i gospodarczą dla państw trzecich z zobowiązaniami tychże państw do zatrzymania migrującej ludności na swoim terytorium. Podobne umowy zostały podpisane także z innymi krajami, m. in.: z Libią, Egiptem, Sudanem i Nigerią. W czerwcu 2016 roku Komisja Europejska zaproponowała nowe „zasady partnerstwa” z krajami trzecimi na Bliskim Wschodzie oraz w Afryce polegające przede wszystkim na udzielaniu pomocy uchodźcom znajdującym się w tych regionach. Spowodowało to falę krytyki wielu organizacji międzynarodowych, dotyczącej zawierania przez UE umów z krajami nieprzestrzegającymi praw człowieka¹⁸. Poza tym, podpisane porozumienia stanowią tylko tymczasową odpowiedź na skutki kryzysu uchodźczego, nie rozwiązują natomiast przyczyn międzynarodowej migracji ludności.

Państwa UE-15 wobec kryzysu imigracyjnego po 2015 roku

Analizując politykę państw UE-15 w kontekście kryzysu imigracyjnego, na pierwszy plan wysuwają się działania podjęte przez Republikę Federalną Niemiec. Napływ imigrantów do Niemiec nie jest zjawiskiem nowym, jednak w 2015 roku przyjęły one rekordową liczbę imigrantów – ponad 2 mln osób. Kanclerz Niemiec – Angela Merkel już 31 sierpnia 2015 roku na konferencji prasowej w Berlinie potwierdziła gotowość Niemiec do otwarcia granic dla wszystkich osób ubiegających się o azyl¹⁹. Dało to początek nowemu podejściu do migracji w tym państwie, tzw. *Willkommenskultur*, które zachęciło setki tysięcy imigrantów do osiedlenia się na terenie Niemiec. Wpłynęło również na postawę obywateli Niemiec, którzy początkowo z dużym zaangażowaniem nieśli pomoc imigrantom, przybywającym z państw ogarniętych wojną i konfliktami zbrojnymi²⁰.

Postawie Niemiec przyświecała szczytna idea niesienia pomocy potrzebującym za wszelką cenę – zwłaszcza tym uciekającym przed wojną. Jednak w 2015 roku zarówno poszczególne państwa europejskie, jak i sama Unia Europejska, okazały się bezradne w zarządzaniu i ograniczaniu kryzysu migracyjnego, zaś entuzjastyczne zapraszanie uchodźców do Niemiec i Europy przez kanclerz Angelę Merkel, po pierwsze, pogłębiło istniejący kryzys migracyjny w Europie²¹, a po drugie, przyczyniło się do polaryzacji stanowisk państw europejskich względem sposobów rozwiązania tego problemu. Doprowadziło także do wzrostu nastrojów antyimigranckich w Niemczech.

Kanclerz Merkel była wielokrotnie krytykowana za politykę „otwartych drzwi” wobec uchodźców zarówno w kraju, jak i za granicą. Krytykami jej polityki byli zwłaszcza konserwatyści – w szczególności zaś przedstawiciele bawarskiej CSU oraz populistycznej AfD (*Alternative für Deutschland*). W roku 2015 można było zaobserwować, iż społeczeństwo niemieckie w przeważającej mierze było entuzjastycznie nastawione do nowo przybywających imigrantów. Sytuacja

ta zaczęła jednak stopniowo ulegać zmianie wraz z pojawiającymi się trudnościami w integracji uchodźców oraz w wyniku licznych doniesień medialnych o przestępstwach popełnianych przez migrantów. Trudną sytuację wewnętrzną pogarszały dodatkowo protesty organizowane przez środowiska skrajnie prawicowe.

W obliczu rosnących trudności związanych z kryzysem migracyjnym, rząd Niemiec coraz częściej nawoływał na forum UE do wypracowania ogólrnoeuropejskiego rozwiązania mającego rozwiązać problem z masowym napływem uchodźców na kontynent. Służyć temu miała wspomniana wyżej relokacja uchodźców. Stanowisko to zostało poparte przede wszystkim przez rządy Niemiec, Francji, Włoch i Grecji. Po trudnych negocjacjach państwa unijne zgodziły się na przyjęcie migrantów w ramach ustalonych kwot, jednak w praktyce postulat ten okazał się bardzo trudny do realizacji. W ostateczności zdecydowano, że kwestia liczby przyjmowanych uchodźców pozostanie w gestii państw członkowskich.

Z problemem masowej migracji ludności w 2015 roku musiały się również zmierzyć władze Austrii – państwa, przez które przemieszczali się migranci podróżujący z Węgier do południowych Niemiec. W obliczu wzrastającej liczby migrantów, władze państwa austriackiego podjęły decyzję o tymczasowym przywróceniu kontroli granicznej jako tymczasowego, awaryjnego środka, dozwolonego na mocy przepisów o strefie Schengen. Analogiczne działania zapobiegawcze zastosowała również Słowenia na granicy z Austrią.

W 2015 roku Grecja stała się główną śródziemnomorską bramą dla imigrantów, którzy wcześniej przedostawali się do Europy głównie przez Włochy. Kilka czynników sprawiło, że podróż imigrantów do Włoch okazała się bardziej niebezpieczna. Wielu z nich poniosło śmierć w wyniku morskich katastrof. Także ogarnięta wojną domową Libia okazała się niezwykle niebezpieczna jako baza wypadowa migrantów. Kolejnym czynnikiem utrudniającym korzystanie z tzw. śródziemnomorskiego szlaku migracyjnego było skierowanie dodatkowych patroli europejskiej agencji Frontex, która obecnie monitoruje trasy migracyjne z Libii. Jednak w opinii urzędników UE, a zwłaszcza władz włoskich, należałoby zwiększyć zaangażowanie służb unijnych oraz kontrolę nad basenem rozległego Morza Śródziemnego. Rząd Włoch w szczycie kryzysu migracyjnego, jaki miał miejsce w drugiej połowie 2015 roku, wyraził również swoją dezaprobatę dla stanowiska niektórych partnerów z UE, którzy wykazywali brak solidarności i odmawiali przyjęcia imigrantów na swoje terytorium²².

Różne podejścia do kryzysu imigracyjnego prezentują państwa Europy Północnej. Stanowisko Danii w sprawie imigracji jest jednym z najbardziej restrykcyjnych w Europie. Warto je przeanalizować. Władze tego państwa udzieliły policji uprawnień do konfiskaty mienia uchodźców o wartości ponad 10 tys. koron duńskich (około 1 345 euro). Środki te przeznaczane są na pokrycie kosztów mieszkaniowych i wyżywienia imigrantów. Konfiskacie nie ulegają przedmioty o wartości sentymentalnej, takie jak

np.: obrączki, rodzinne portrety, ozdoby czy medale. Rząd duński uważa, że taka polityka jest sprawiedliwa, gdyż traktuje imigrantów i uchodźców w taki sam sposób jak bezrobotnych w Danii (w tym kraju bowiem bezrobotni zmuszeni są do sprzedaży posiadanych aktywów, zanim uzyskają zasiłek). Z częstą krytyką spotyka się wprowadzone w Danii prawo umożliwiające wydłużenie procesu łączenia rodzin imigrantów. Ogranicza to napływ migrantów do tego państwa. Warto nadmienić, że takie podejście zostało potępione przez organizacje zajmujące się prawami człowieka oraz ONZ²³. Według Amnesty Denmark, głównym priorytetem działań duńskiego rządu jest zniechęcenie migrantów do przyjazdu oraz ograniczenie liczby składanych wniosków o azyl²⁴.

Z bardziej liberalnym podejściem do migracji mamy do czynienia w Szwecji. Szwecja od dawna jest krajem najbardziej przychylnie nastawionym do uchodźców w Europie, o czym świadczą dane o liczbie imigrantów (przyjętych migrantów) na jednego mieszkańca – najwyższa w Europie. Rekordowa liczba 163 tys. osób ubiegających się o azyl w 2015 roku jest prawie dwukrotnie większa niż podczas wcześniejszej fali migracyjnej z początku lat 90. XX wieku, spowodowanej wojną na Bałkanach. Podkreślić jednak należy, że także w Szwecji nastroje antyimigranckie się nasilają. Coraz mniej Szwedów wyraża chęć niesienia pomocy uchodźcom i jednocześnie coraz więcej oczekuje od swojego rządu podjęcia kroków ograniczających masowy napływ imigrantów do ich kraju. Potwierdzają to badania przeprowadzone na zlecenie jednej z gazet szwedzkich – *Aftonbladet*, w których zapytano Szwedów o ich poglądy na temat kryzysu migracyjnego w roku 2015 i ponownie w 2016 roku. Liczba respondentów, którzy zdecydowanie wyrazili chęć niesienia pomocy osobom ubiegającym się o azyl, spadła z 54% w 2015 roku do 30% w roku 2016. Prawie dwukrotnie zwiększył się także odsetek osób, które twierdzą, że odmówiłyby pomocy osobom ubiegającym się o azyl – z 11% w 2015 roku, do 21% w roku 2016. W badanym okresie zwiększyła się także liczba obywateli sprzeciwiających się przyjmowaniu nowych uchodźców – z 34% do 60%²⁵. Rosnący sprzeciw społeczeństwa wobec prowadzonej przez państwo szwedzkie polityki migracyjnej w dużej mierze spowodowany jest obawami wynikającymi z nadużyć systemu opieki społecznej przez imigrantów oraz licznych czynów przestępczych, jakie miały miejsce w ostatnich latach z ich udziałem. Obecnie uchodźcy w Szwecji otrzymują tylko pozwolenie na pobyt, a prawo do łączenia rodzin jest ograniczone. Zwiększono również kontrole graniczne, podwajając liczbę urzędników patrolujących wybrzeże południowe, gdzie przybywa większość uchodźców²⁶. W styczniu 2016 roku Szwecja wprowadziła także kontrole na granicy z Danią²⁷.

Kraje Europy Środkowo-Wschodniej wobec kryzysu imigracyjnego po 2015 roku

Kraje Europy Środkowo-Wschodniej od samego początku z dużą ostrożnością i rezerwą podeszły do pomysłu obowiązkowego przyjmowania uchodźców na swoim tery-

torium. Pod wpływem presji wywieranej przez państwa południowej i zachodniej UE kraje EŚW początkowo zgodziły się uczestniczyć w zaakceptowanym przez Radę UE systemie relokacji uchodźców, jednak w miarę rozwoju kryzysu imigracyjnego i pojawiających się z nim problemów stały się głównym przeciwnikiem systemu kwotowego i obowiązkowego przesiedlania ludności. Węgry i Słowacja wniosły nawet skargę do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości przeciwko systemowi kwotowemu²⁸. Nieprzychylnie przyjmowaniu uchodźców stanowisko zajęła także Polska, zwłaszcza po przejęciu w 2015 roku władzy przez narodowo-konserwatywną partię Prawo i Sprawiedliwość, argumentując, że uchodźcy stanowią zagrożenie dla bezpieczeństwa, tożsamości kulturowej oraz że państwa regionu są na niższym etapie rozwoju, aniżeli państwa Europy Zachodniej, a tym samym mają ograniczoną zdolność udzielenia pomocy.

W 2015 roku Węgry stały się bramą wjazdową dla imigrantów zmierzających do Niemiec. Według danych Europejskiej Agencji Straży Granicznej i Przybrzeżnej – Frontex w 2015 roku na terytorium Węgier przedostało się 378 tys. uchodźców²⁹. Kraj ten znalazł się w centrum światowej uwagi i stał się przedmiotem krytyki przede wszystkim ze względu na swoje podejście do uchodźców. We wrześniu 2015 roku węgierska policja na granicy z Serbią użyła siły przeciwko uchodźcom, następnie rząd Węgier podjął decyzję o budowie płotu na swojej południowej granicy. Mimo międzynarodowej krytyki, wielu Węgrów poparło działania rządu, zaś konserwatywny premier Węgier – Wiktor Orban stwierdził, że stoi na straży europejskiego chrześcijańskiego dziedzictwa, chroniąc je przed muzułmańskimi imigrantami. Oskarżył także Niemcy o zachęcanie ich do przyjazdu na teren Europy.

Węgry, podobnie jak inne państwa regionu, odmówiły uczestnictwa w planie kwotowym UE, dotyczącym relokacji 160 tys. migrantów na terenie całej UE, argumentując, że Unia jako całość nie wywiązuje się należycie ze swoich zobowiązań dotyczących zewnętrznej kontroli jej granic. Rząd węgierski stoi na stanowisku, że napływ uchodźców stanowi poważne zagrożenie, ponieważ większość przybyszów to imigranci ekonomiczni, przybywający do Europy nie po to, aby znaleźć schronienie przed konfliktami, tylko aby poprawić swój byt³⁰.

Stanowisko Czech jest w zasadzie tożsame, aczkolwiek prezentowane w sposób bardziej dyplomatyczny. Władze czeskie uważają, iż przyjmowanie uchodźców i rozmieszczenie ich w krajach UE powinno być oparte na zasadzie dobrowolności każdego państwa członkowskiego, zaś takie państwa, jak Grecja czy Włochy powinny przede wszystkim przestrzegać przepisów Konwencji Dublińskiej. We wrześniu 2015 roku ponad 70% Czechów opowiedziało się przeciwko dalszemu przyjmowaniu uchodźców z obszaru Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej. Przeciwnego zadania było jedynie 25% obywateli tego państwa. 79% Czechów sprzeciwiało się również przyjętemu przez państwa UE systemowi kwotowemu. Ostatecznie władze Czech zgodziły się na przyjęcie 1700 uchodźców do 2017 roku³¹.

Konkluzje

Kryzys migracyjny, podobnie jak kryzys zadłużeniowy w strefie euro, pokazał, że w obliczu pojawiających się trudności zdecydowana większość państw UE przedkłada wąsko rozumiany interes narodowy nad interes Unii. W kontekście kryzysu imigracyjnego, jaki dotknął kontynent europejski w 2015 roku, główne różnice zarysowały się między Europą Zachodnią a Europą Środkowo-Wschodnią, aczkolwiek zauważyć należy, że także w obrębie państw zachodnich widać istotne różnice w podejściu. Wyraźnie pokazuje to przykład Danii i Szwecji. Podobnie sytuacja przedstawia się we wschodniej części Europy. Podczas gdy Serbia postanowiła otworzyć swoje granice dla imigrantów zmierzających do Niemiec, to Węgrzy podjęli decyzję o ich zamknięciu³².

W Europie Zachodniej dominuje pogląd, że państwa Europy Środkowej cechuje egoistyczne podejście do kryzysu migracyjnego. Krytycy postawy państw środkowoeuropejskich często zwracają uwagę na „historyczną amnezję” tego regionu, którego obywatele często otrzymywali znaczne wsparcie zachodnioeuropejskich społeczeństw i państw w czasach socjalizmu. Natomiast obecnie odmówiły udzielenia wsparcia w sytuacji, kiedy to po raz pierwszy w historii państwa Europy Zachodniej potrzebowały pomocy ze strony swoich środkowoeuropejskich partnerów.

Europa Środkowo-Wschodnia postrzega kryzys imigracyjny głównie w kontekście związanych z nim zagrożeń. W mniejszym stopniu państwa tego regionu skłonne są dostrzec potencjalne szanse związane z napływem imigrantów do Europy, chociażby w kontekście możliwości przeciwdziałania negatywnym skutkom kryzysu demograficznego, jakim dotknięty jest obecnie kontynent europejski. Podkreślić jednak należy, że niekontrolowana migracja jako sposób na rozwiązanie problemów demograficznych poszczególnych państw jest pomysłem dosyć kontrowersyjnym. Doświadczenia licznych państw Europy Zachodniej z integracją społeczności, zwłaszcza z odmiennych kręgów kulturowych, wydają się potwierdzać tą tezę.

Kraje EŚW poddane są również krytyce w wymiarze etyczno-moralnym. W opinii licznych komentatorów zamiast zainteresować się losem uchodźców i wykazać się poczuciem solidarności w stosunku do państw europejskich, które przyjęły na siebie największy ciężar rozwiązania kryzysu, koncentrują się raczej na własnym, względnym poczuciu ubóstwa i braku bezpieczeństwa. Ich zdaniem, w postawie tej zawarty jest swoisty paradoks, ponieważ wschodnie państwa UE często wspominają o potrzebie solidarności pozostałych państw Unii w zakresie udzielanego im wsparcia finansowego lub zagrożenia wynikającego z ekspansywnej polityki Rosji, jednocześnie odmawiając udzielenia pomocy innym państwom unijnym borykającym się z masowym napływem imigrantów.

Przechodząc do oceny ryzyka związanego z kryzysem migracyjnym dla państw Unii Europejskiej, należy zwrócić uwagę na nasilenie się z jednej strony procesów dezintegracyjnych w Unii oraz umocnienie się ruchów populistycz-

nych i skrajnie prawicowych, z drugiej zaś pogłębienie i przyspieszenie integracji w gronie wybranych krajów. Niepożądanym skutkiem tego procesu może być ograniczenie swobody przemieszczania się, która dotknie przede wszystkim obywateli Unii Europejskiej³³. W perspektywie długookresowej wcześniej czy później doprowadzi to do nasilenia się konfliktów między państwami. Swobodny przepływ osób, kapitału, towarów i usług są uważane za podstawową zdobycz procesu integracji europejskiej. Wśród rosnących problemów związanych z migracją i bezpieczeństwem, swoboda przepływu osób w strefie Schengen zaczyna być poważnym wyzwaniem dla państw UE. Premier Theresa May, w wypowiedzi z września 2015 roku wyraziła pogląd, że system Schengen zwiększa nielegalną migrację wewnątrz UE³⁴. Szwecja, Węgry, Finlandia i Austria przywróciły tymczasowe kontrole granic³⁵. Również Niemcy na okres przejściowy wznowiły kontrole na granicy z Austrią. W 2015 roku pojawiły się nawet pomysły zawieszenia strefy Schengen na okres dwóch lat³⁶, nie doczekały się one jednak realizacji. Pomimo pojawiających się nacisków – zwłaszcza ze strony ugrupowań skrajnych – państwa UE nadal opowiadają się za swobodą przemieszczania się ich obywateli, dostrzegając więcej korzyści płynących z otwartych granic, aniżeli zagrożeń³⁷.

Obecna sytuacja w Europie obnażyła także braki wspólnej i wspólnej polityki zagranicznej Unii Europejskiej jako całości. Przejawem tego jest brak skoordynowanych działań poszczególnych państw członkowskich w odpowiedzi na największy ruch ludności od czasów II wojny światowej. W sytuacji rosnących napięć i konfliktów między państwami, Unia Europejska nie potrafi efektywnie korzystać z już posiadanych instrumentów i narzędzi, takich jak np. pomoc humanitarna czy polityka sąsiedztwa, a jej działania są chaotyczne i doraźne. Należy jednak zauważyć, że jak każdy kryzys, także i ten związany z migracją niesie ze sobą szanse na niezbędne zmiany w Europie. Wymaga to odwagi i determinacji rządzących oraz obywateli państw Unii Europejskiej w szukaniu niestandardowych rozwiązań i pomysłów, a przede wszystkim we wdrażaniu niezbędnych reform zmierzających m.in. do wzmocnienia ochrony zewnętrznych granic UE czy wypracowania unijnej polityki migracyjnej.

¹ M. Dahl, *Europejski kryzys migracyjny i jego konsekwencje dla Republiki Federalnej Niemiec – aspekty polityczne, społeczne i gospodarcze*, „Studia Polityczne”, nr 4(44), 2016, s. 261.

² *Worldwide Displacement Hits All Time High as War and Persecution Increase*, UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), „UNHCR News”, 18.06.2015.

³ *Economic considerations of the refugee crisis in Europe*, IEB REPORT, no 1/2016, Barcelona 2016.

⁴ M. Ottaway, A. Hamzawy, *Protest Movements and Political Change in the Arab World*, Vol. 28, CARNEGIE endowment for International Peace, Washington DC, 2011, s. 5. Por. także: M.P. Angrist, *Understanding the success of mass civic protest in Tunisia*, „The Middle East Journal” 67.4 (2013), s. 547-564; L. Chomiak, *The making of*

a revolution in Tunisia, „Middle East Law and Governance” 3.1-2 (2011), s. 68-83.

⁵ M. Denis, T. Lacher, W. Lacher, *Die Folgen des Libyen-Konflikts für Afrika. Gräben zwischen der AU und dem Westen, Destabilisierung der Sahelzone*, SWP Berlin 2012. Por. także: R. Chami (red.), *Libya beyond the Revolution: Challenges and Opportunities*, International Monetary Fund, Middle East and Central Asia Department, Washington DC 2012.

⁶ A. Yonah, A.C. Dean, *The Islamic State: Combating the Caliphate*, Lexington Books, London 2015, s. 62.

⁷ K. Roth, *At Least Protect the Civilians*, „Los Angeles Times”, 13.11.2015.

⁸ *Syria: Ponad 300 tys. ofiar wojny domowej*, „Rzeczpospolita”, 13.09.2016.

⁹ R. Preuß, *Zahlen und Fakten zum Syrienkrieg*, Bayrisches Fernsehen, <http://www.br.de> [dostęp: 14.04.2017].

¹⁰ *Konwencja dotycząca statusu uchodźców*, sporządzona w Genewie 28 lipca 1951r., https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2016/04/Konwencja_Dotyczaca_Uchodzcow.pdf [dostęp: 14.04.2017].

¹¹ *Zasady i tryb ustalania statutu uchodźcy zgodnie z Konwencją dotyczącą statusu uchodźcy z 1951 r. oraz Protokołem dodatkowym do niej z 1967 r.*, UNHCR, <http://www.unhcr-centraleurope.org>, [dostęp: 14.04.2017].

¹² *Migration and the Refugee Crisis: A European response*, The European Movement, <http://europeanmovement.eu/policies-migration/> [dostęp: 1.04.2017].

¹³ Decyzja Rady (UE) 2015/1601 z dnia 22 września 2015 r. ustanawiająca środki tymczasowe w obszarze ochrony międzynarodowej na rzecz Włoch i Grecji.

¹⁴ *Refugee Crisis: European Commission Takes Decisive Action – Questions and Answers*, Komisja Europejska, Strasbourg, 9.09.2015, http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-5597_en.htm, [dostęp: 1.04.2017].

¹⁵ *UE: Wygasa decyzja ws relokacji uchodźców. Nowych przymusowych kwot nie będzie*, „Rzeczpospolita”, 26.09.2017.

¹⁶ *Migration and the ...*

¹⁷ M. Dahl, *Europejski kryzys migracyjny...*, s. 247-248.

¹⁸ *NGOs strongly condemn new EU policies to contain migration*, Human Rights Watch, <https://www.hrw.org/news/2016/06/27/joint-ngo-statement-ahead-european-council-28-29-june-2016-ngos-strongly-condemn-new>, [dostęp: 27.06.2016].

¹⁹ J. Hammer, *Can Germany Cope with the Refugees?*, http://beanangel.direct/wp-content/uploads/2016/07/Hammer_57_59.pdf, [dostęp: 3.04.2017].

²⁰ D. Akrap, *Germany's response to the refugee crisis is admirable. But I fear it cannot last*, „The Guardian”, 6.09.2015.

²¹ P. Dominiczak, D. Barrett, M. Holehouse, *Calais migrants given green light to use European human rights laws to come to Britain*, „The Telegraph”, 2.01.2016.

²² *How is the migrant crisis dividing EU countries?*, BBC, <http://www.bbc.com/news/world-europe-34278886>, [dostęp: 1.04.2017].

²³ *Danish Parliament Adopts Controversial Asylum Seeker Reforms to Seize Valuables, Delay Family Reunifications*, <http://www.abc.net.au/news/2016-01-27/danish-parliament-adopts-controversial-reforms-on-asylumseekers/7116164>, [dostęp: 3.04.2017].

²⁴ J. Rothwell, *Denmark Approves Law on Seizing Refugees' Valuables and Delaying Family Reunions*, „The Telegraph”, 26.01.2016.

²⁵ J. Magna, *Färre svenskar vill hjälpa flyktingar*, "Aftonbladet", 5.09.2016.

²⁶ A. Mohdin, *The most refugee-friendly country in Europe is growing weary*, QUARTZ, <https://qz.com/774427/the-most-refugee-friendly-country-in-europe-is-growing-weary/> [dostęp: 3.04.2017].

²⁷ *How is the migrant crisis dividing EU countries?*, BBC [dostęp: 1.04.2017].

²⁸ *Hungary Sues EU at European Court of Justice Over Migrant Quotas*, <http://www.dw.com/en/hungary-sues-eu-at-european-court-of-justice-over-migrant-quotas/a-1889279095> [dostęp: 6.04.2017].

²⁹ Frontex, <http://frontex.europa.eu/> [dostęp: 5.10.2017].

³⁰ S. Riishøj, *Derfor vil de nye EU-lande i øst ikke have flygtninge*, „Politiken”, 14.09.2015.

³¹ S. Riishøj, *Derfor vil de*

³² *Europe Wishes to Inform You That the Refugee Crisis Is Over*, "Foreign Policy", 18.10.2016, <http://foreignpolicy.com/2016/10/18/europe-wishes-to-inform-you-that-the-refugee-crisis-is-over/> [dostęp: 2.04.2017].

³³ P. Morillas, *Europe and the refugee crisis 10 side-effects: The Divide Between East and The West Deepens*, CIDOB, July 2015, s. 21, http://www.cidob.org/en/publications/publication_series/monographs/monographs/europe_and_the_refugee_crisis_10_side_effects [dostęp: 4.04.2017].

³⁴ P. Laurence, *Migrant Crisis: Five Obstacles to an EU Deal*, BBC, 3.09.2015, <http://www.bbc.com/news/world-europe-34105989> [dostęp: 4.04.2017].

³⁵ *Migrant Crisis: Swedish Border Checks Introduced*, BBC, 12.11.2015, <http://www.bbc.com/news/world-europe34794422> [dostęp: 4.04.2017].

³⁶ I. Traynor, H. Smith, *EU Border Controls: Schengen Scheme on the Brink After Amsterdam Talks*, "The Guardian", 26.01.2016.

³⁷ *The Future of Schengen*, European Council on Foreign Relations, http://www.ecfr.eu/specials/scorecard/schengen_flash_scorecard [dostęp: 4.04.2017].

Bibliografia

Akrap D., *Germany's response to the refugee crisis is admirable. But I fear it cannot last*, "The Guardian", 6.09.2015.

Angrist M.P., *Understanding the success of mass civic protest in Tunisia*, "The Middle East Journal" 67.4 (2013).

Asylum and first time asylum applicants by citizenship, age and sex Annual aggregated data (rounded), Eurostat, http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-datasets/-/MIGR_ASYAPPCTZA [dostęp: 17.10.2017].

Chami R. (ed.), *Libya beyond the Revolution: Challenges and Opportunities*, International Monetary Fund, Middle East and Central Asia Department, Washington DC, 2012.

Chomiak L., *The making of a revolution in Tunisia*, "Middle East Law and Governance" 3.1-2 (2011).

Dahl M., *Europejski kryzys imigracyjny i jego konsekwencje dla Republiki Federalnej Niemiec – aspekty polityczne, społeczne i gospodarcze*, „Studia Polityczne” Nr 4(44), 2016

Danish Parliament Adopts Controversial Asylum Seeker Reforms to Seize Valuable, Delay Family Reunifications, <http://www.abc.net.au/news/2016-01-27/danish-parliament-adopts-controversial-reforms-on-asylumseekers/7116164> [dostęp: 3.04.2017].

Decyzja Rady (UE) 2015/1601 z dnia 22 września 2015 r. ustanawiająca środki tymczasowe w obszarze ochrony międzynarodowej na rzecz Włoch i Grecji

Denis M., Lacher T., Lacher W., *Die Folgen des Libyen-Konflikts für Afrika. Gräben zwischen der AU und dem Westen, Destabilisierung der Sahelzone*, SWP Berlin, Berlin 2012.

Dominiczak P., Barrett D., Holehouse M., *Calais migrants given green light to use European human rights laws to come to Britain*, "The Telegraph", 02.01.2016.

Economic considerations of the refugee crisis in Europe, IEB REPORT 1/2016, Barcelona 2016.

Europe Wishes to Inform You That the Refugee Crisis Is Over, "Foreign Policy", 18.10.2016, <http://foreignpolicy.com/2016/10/18/europe-wishes-to-inform-you-that-the-refugee-crisis-is-over/> [dostęp: 2.04.2017].

Frontex, <http://frontex.europa.eu/> [dostęp: 5.10.2017].

Hammer J., *Can Germany Cope with the Refugees?*, http://beanangel.direct/wp-content/uploads/2016/07/Hammer_57_59.pdf [dostęp: 3.04.2017].

How is the migrant crisis dividing EU countries?, BBC, <http://www.bbc.com/news/world-europe-34278886> [dostęp: 1.04.2017].

Hungary Sues EU at European Court of Justice Over Migrant Quotas, <http://www.dw.com/en/hungary-sues-eu-at-european-court-of-justice-over-migrant-quotas/a-1889279095> [dostęp: 6.04.2017].

Konwencja dotycząca statusu uchodźców, sporządzona w Genewie dnia 28 lipca 1951r., https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2016/04/Konwencja_Dotyczaca_Uchodzcow.pdf [dostęp: 14.04.2017].

Laurence P., *Migrant Crisis: Five Obstacles to an EU Deal*, BBC, 03.09.2015, <http://www.bbc.com/news/world-europe-34105989> [dostęp: 4.04.2017].

Magna J., *Färre svenskar vill hjälpa flyktingar*, "Aftonbladet", 5.09.2016.

Migrant Crisis: Swedish Border Checks Introduced, BBC, 12.11.2015, <http://www.bbc.com/news/world-europe34794422> [dostęp: 4.04.2017].

Migration and the Refugee Crisis: A European response, The European Movement <http://europeanmovement.eu/policies-migration/> [dostęp: 1.04.2017].

Mohdin A., *The most refugee-friendly country in Europe is growing weary*, QUARTZ, <https://qz.com/774427/the-most-refugee-friendly-country-in-europe-is-growing-weary/> [dostęp: 3.04.2017].

Morillas P., *Europe and the refugee crisis 10 side-effects: The Divide Between East and The West Deepens*, CIDOB, 7.2015.

NGOs strongly condemn new EU policies to contain migration, Human Rights Watch, <https://www.hrw.org/news/2016/06/27/jointngo-statement-ahead-european-council-28-29-june-2016-ngos-strongly-condemn-new> [dostęp: 27.06.2016].

Ottaway M., Hamzawy A., *Protest Movements and Political Change in the Arab World*, Vol. 28, CARNEGIE endowment for International Peace, Washington DC, 2011.

Preuß R., *Zahlen und Fakten zum Syrienkrieg*, Bayrisches Fernsehen, www.br.de [dostęp: 14.04.2017].

Refugee Crisis: European Commission Takes Decisive Action – Questions and Answers, Komisja Europejska, Strasbourg, 09.09.2015, http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-5597_en.htm [dostęp: 1.04.2017].

Riishøj S., *Derfor vil de nye EU-lande i øst ikke have flygtninge*, „Politiken“, 14.09.2015.

Roth K., *At Least Protect the Civilians*, „Los Angeles Times“, 13.11.2015.

Rothwell J., *Denmark Approves Law on Seizing Refugees' Valuables and Delaying Family Reunions*, „The Telegraph“, 26.01.2016.

Syria: *Ponad 300 tys. ofiar wojny domowej*, „Rzeczpospolita“, 13.09.2016.

The Future of Schengen, European Council on Foreign Relations, http://www.ecfr.eu/specials/scorecard/schengen_flash_scorecard [dostęp: 4.04.2017].

Traynor I., Smith H., *EU Border Controls: Schengen Scheme on the Brink After Amsterdam Talks*, „The Guardian“, 26.01.2016.

UE: *Wygasa decyzja ws relokacji uchodźców. Nowych przymusowych kwot nie będzie*, „Rzeczpospolita“, 26.09.2017.

Worldwide Displacement Hits All Time High as War and Persecution Increase, UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), „UNHCR News“, 18.06.2015.

Yonah A., Dean A.C., *The Islamic State: Combating the Caliphate*, Lexington Books, London 2015.

Zasady i tryb ustalania statusu uchodźcy zgodnie z Konwencją dotyczącą statusu uchodźcy z 1951 r. oraz Protokołem dodatkowym do niej z 1967r., UNHCR, <http://www.unhcr-centraleurope.org> [dostęp: 14.04.2017].

Afiliacja

Dr Martin Dahl
Uczelnia Łazarskiego
Wydział Ekonomii i Zarządzania
Warszawa
e-mail: augwaw@gmail.com, m.dahl@lazarski.edu.pl

Anna Dziudzik
niezależna badaczka
Kopenhaga
e-mail: anna.dziudzik@onet.eu

